

Dogen

Tsuki
De Maan

Tsuki

De Maan

Shobogenzo nr. 43

Dogen

Vertaling, lay-out en foto's: Jan Klungers

Een E-book uitgave van *Zen in Salland*

Meditatie – mindfulnesstraining

www.zeninsalland.nl

zeninsalland@kpnmail.nl

0570 – 522437

Inleiding

De teksten van Dogen kunnen van grote waarde zijn voor je zenbeoefening. Dogen heeft een groot aantal teksten geschreven, die voor een groot deel zijn gebundeld in zijn beroemde Shobogenzo. De teksten zijn alle klein van omvang, slechts enkele bladzijden. Een goede manier is om de tekst eerst enkele keren in zijn geheel te lezen, zonder je druk te maken over het precies begrijpen van de tekst. Lees de tekst met een open hart. Intuïtief. Als een geheel. Als poëzie. Niet: hoe kan ik de tekst begrijpen, maar: wat raakt me in de tekst. Vervolgens is enige analyse wel op zijn plaats: waar gaat deze tekst precies over. Welke begrippen staan centraal en hoe hangen ze samen. Door zo te kijken naar de structuur van de tekst, wordt de tekst wellicht al iets toegankelijker, maar zeker is dat allerm minst. Afhankelijk van de mate waarin de tekst zich wat meer voor je opent, kun je besluiten nog wat verder analytisch te lezen: wat staat er precies en wat bedoelt Dogen daar precies mee?

Het is ook denkbaar dat je vervolgens de tekst weer meer gaat lezen als poëzie. Wat raakt me? Een zinsnede die je echt raakt zou je vervolgens kunnen gebruiken als koan. Als een vraag die je in je meditatiebeoefening steeds bij je draagt. Je raakt steeds meer vertrouwd met de kwestie en de betekenis daarvan voor je eigen beoefening. Strikt begrijpen in intellectuele zin staat bij dit onderzoek niet centraal. Het gaat niet om het antwoord, maar om het vertrouwd raken met de vraag.

In deze tekst, Tsuki, De Maan, laat Dogen ons zien dat onze idee over de maan iets fundamenteel anders is dan de concrete maan zelf. De dubbele bodem in de tekst is dat de maan, met name de volle maan, in de boeddhistische traditie ook staat voor verlichting. En ook ons idee van verlichting is iets heel anders dan de concrete, verlichte werkelijkheid. Zo laat Dogen ons weten dat de verschillende fasen van de maan alle een expressie van de Grote Werkelijkheid zijn.

Precies zo is het met ons leven.

Mijn vertaling van deze tekst is gebaseerd op de vergelijking van twee Engelse vertalingen. Er werd dankbaar gebruik gemaakt van de volgende uitgaven:

Gudo Nishijima en Chodo Cross – Master Dogen's Shobogenzo, book 3 – Dogen Sangha, 1997; tweede druk 2006.

Rev. Hubert Nearman – Ehei Dogen Shobogenzo – Shasta Abbey Press, California – Digitale uitgave, 2007.

De tekst wordt geïllustreerd met foto's van mijn hand.

Ik hoop dat je veel genoeg zult beleven aan dit boekje.

Jan Klungers

Wijhe, 4 december 2011.

Als manen vol worden is dat niet zomaar “drie en drie daarna” en “drie en drie daarvoor”. *(waarschijnlijk: het is niet zomaar iets willekeurig – j.k.)*

En evenzo, als onze innerlijke manen volmaakt vol zijn is dat niet zomaar “drie en drie daarna” en “drie en drie daarvoor”.

Daarom zei Shakyamuni Boeddha:

Het ware Dharmalichaam van de Boeddha is onbegrensd, als lege ruimte.

Het toont zich in de verschijnselen als water dat de maan weerspiegelt.

Als manen vol worden is dat niet zomaar “drie en drie daarna”

“Als water dat de maan weerspiegelt” drukt de werkelijkheid uit, zoals het is.
Het kan ook worden uitgedrukt als:
water-en-maan (als eenheid);
de werkelijkheid van het water;
de werkelijkheid van de maan;
zich bevinden in de werkelijkheid;
de werkelijkheid, daarin.

“Zich tonen als” drukt niet uit dat het lijkt op de werkelijkheid.

“Zich tonen als” drukt het concrete bestaan uit.

De tijd van de maan is niet altijd de nacht

Omdat onbegrensde ruimte het ware Dharmalichaam van de Boeddha is, is de hele aarde, de hele wereld, de hele Dharma en de hele manifestatie van de werkelijkheid dat evenzo. Alle verschijnselen die zich tonen en de myriaden vormen die ze aannemen – precies voor onze ogen – zijn precies het Dharmalichaam van de Boeddha. Zij zijn precies *“als het water dat de maan weerspiegelt”*. De tijd van de maan is niet altijd de nacht en de nacht is niet altijd duister, dus klamp je niet vast aan beperkte menselijke wijzen om de dingen de maat te nemen. Het kan dag of nacht zijn ook al is er geen zon of maan. De zon en de maan zijn ieder precies de werkelijkheid zoals het is. Daarom is de maan niet één maan of twee manen en niet duizend manen of tienduizend manen. Zelfs als iemand zegt dat de maan beantwoordt aan zijn idee van de maan dan is dat een visie op de maan, maar niet per definitie een expressie van Boeddha's waarheid of de wijsheid van Boeddha's waarheid. Dus ook al was de maan er gister nacht, toch is de maan van vannacht niet de maan van gister nacht. We zouden moeten beoefenen dat de maan vannacht in het begin, in het midden en aan het eind precies de maan van vannacht is. Omdat de maan de maan opvolgt bestaat de maan en is zij niet nieuw of oud.

Zonsverduistering op 4 januari 2011 bij zonsopkomst.

Zenmeester Banzan Hoshaku zei:

*De maan van onze geest is alleen en vol
Haar licht slokt de myriaden verschijnselen op. (= verstaat ze door en door – j.k.)*

Haar licht verlicht de tastbare dingen niet.

Deze tastbare dingen, ze bestaan niet echt.

*Als haar licht en de tastbare dingen beide
verdwijnen,*

Is het er nog steeds.

Wat is het?

Opkomst van de maan bij de IJssel

Hiermee is uitgedrukt dat de patriarchen van de boeddhistische traditie en de leerlingen van Boeddha altijd de maan meedragen in hun geest omdat zij de maan zien als hun geest. Zonder maan is hun geest er niet en zonder hun geest is er geen maan. *Alleen en vol* betekent dat er niets ontbreekt. Dat wat meer is dan twee of drie is wat we *de myriaden verschijnselen* noemen.

Myriaden verschijnselen in het maanlicht stijgt uit boven “myriaden verschijnselen”; daarom: *Haar licht slokt de myriaden verschijnselen op.*

Omdat de myriaden verschijnselen als vanzelf al het maanlicht in zich opnemen, slokt haar licht ook het maanlicht op, wat betekent dat haar licht de myriaden verschijnselen opslokt.

Dit zo zijnde, zegt hij:

Haar licht verlicht de tastbare dingen niet.

Deze tastbare dingen, ze bestaan niet echt.

Als mensen gered moeten worden door het lichaam van een Boeddha, tonen patriarchen van de boeddhistische traditie en de leerlingen van de Boeddha zich onmiddellijk als het lichaam van de Boeddha en drukken zij voor hen de Dharma uit (*Dit verwijst naar de Lotus Sutra, hoofdstuk 25 – j.k.*)

Er is niet één enkel ogenblik dat niet het draaien van het Dharmawiel in de maan is. Ook al is het de yin energie van de maan en de yang energie van de zon, opgewekt door de vuurparel van de zon en de waterparel van de maan, die de myriaden verschijnselen verlicht, toch zijn beiden precies de directe expressie van de werkelijkheid. Deze geest is de maan zelf en deze maan is vanzelfsprekend de geest. De patriarchen van de boeddhistische traditie en de leerlingen van de Boeddha kennen op deze manier de geest en haar bewegingen door en door.

De maan aan de westelijke hemel in Vught meiseshin 2011

Een Boeddha uit het verleden (Tendai Chigi (538-597 j.k.) heeft eens gezegd: “De Ene Geest omvat alles en alles omvat de Ene Geest”. Omdat dit zo is, omvat je geest alles en alles omvat je geest. Omdat je geest je maan is, is je maan beslist je maan. Omdat de hele Dharma, dat is: je hele geest, volledig de maan is, is de hele wereld de hele maan en je door-en-door verwerkelijkte lichaam is in zijn totaliteit je door-en-door verwerkelijkte maan. Zelfs van drie en drie daarvoor, of drie en drie daarna – die ook behoren bij de eeuwigheid – wie van hen is niet de maan? De boeddha met het zongezicht en de boeddha met het maangezicht, die onze geest en ons lichaam in al hun omstandigheden zijn, zijn beiden in onze maan. Leven-en-sterven, komen-en-gaan, zijn beiden in onze maan. Het hele universum in de tien richtingen vormen de bovenkant, de onderkant, de linkerkant en de rechterkant van onze maan. Onze dagelijkse beslommingen die opkomen in onze geest zijn precies onze maan, ze zijn de geest van onze leraren uit het verleden, die immers zonder enige twijfel onze maan zijn.

De eik in de voortuin

Het verhaal gaat, dat een monnik aan de grote meester Jisai van de Tosu-zan berg in het Joshu district vroeg:

“Hoe ziet de maan eruit als zij nog niet vol is?”

De meester antwoordde:

“Ze slokt drie of vier manen op.”

De monnik zei:

“En nadat ze vol geweest is?”

De meester antwoordde:

“Ze spuwt er zeven of acht uit.”

Wat we nu door en door onderzoeken zijn de zijswijzen *nog niet vol* en *vol geweest*. Dat zijn allebei fasen van de maan. Binnen de drie of vier manen in jouw maan is er één die nog niet vol is. Binnen de zeven of acht manen in je maan is er één die vol geweest is. 'Opslokken' is verbonden met 'drie of vier manen'; dit moment is de verwerkelijking van 'de maan die nog niet vol is'. 'Uitspugen' is verbonden met 'zeven of acht'; dit moment is de verwerkelijking van 'de maan die vol geweest is'. Als jouw maan de maan opslokt omvat het ook drie of vier manen. In het opslokken bestaat jouw maan en wordt verwerkelijkt. Jouw maan is het verwerkelijken van het opslokken. Als jouw maan de maan uitspuwt omvat het ook zeven of acht manen. In het uitspugen bestaat jouw maan en wordt verwerkelijkt. Daarom is het volledig opslokken en volledig uitspuwen. De hele aarde en de hemelen is wat we uitspuwen. De hemelen en de hele aarde is wat we opslokken. We moeten het 'zelf' opslokken en we moeten de hele wereld opslokken. We moeten het zelf uitspuwen en we moeten de hele wereld uitspuwen.

We moeten het 'zelf' opslokken en we moeten de hele wereld opslokken. We moeten het zelf uitspuwen en we moeten de hele wereld uitspuwen.

Shakyamuni Boeddha richt zich tot de bodhisattva Vajragarbha (de bodhisattva van de diamanten wijsheid, die de geduldige, liefhebbende activiteit vertegenwoordigt) en leert: "Net zo als de bewegingen van het oog het stilstaande water kunnen beroeren en zoals het standvastige oog het vuur lijkt te doen opstijgen, zo lijkt het of de maan beweegt als wolken langs de maan voorbij drijven en als een boot vaart lijkt de kust voorbij te glijden."

zo lijkt het of de maan beweegt als wolken langs de maan voorbij drijven en als een boot vaart lijkt de kust voorbij te glijden.

We moeten door en door onderzoeken, verhelderen en in de beoefening verwerklijken wat de Boeddha ons leert, dat als de wolken langs de maan drijven, de maan beweegt en dat als de boot vaart, de kust voorbij glijdt. We moeten het niet haastig proberen te begrijpen en we moeten het niet vergelijken met de gevoelens van de gewone man. Toch, het komt niet vaak voor dat iemand kan herkennen wat de Boeddha ons leerde, precies zoals hij het bedoelde. Als je kunt zeggen dat je deze leringen van de Boeddha volledig kunt verstaan, dan zul je begrijpen dat volledige verwerklijking niet noodzakelijkerwijs hetzelfde is als lichaam-en-geest en niet noodzakelijkerwijs hetzelfde is als wijsheid en nirvana. Wijsheid en nirvana zijn niet noodzakelijkerwijs hetzelfde als volledige verwerklijking en niet noodzakelijkerwijs hetzelfde als lichaam-en-geest. De woorden van de Tathagatha, dat de maan lijkt te bewegen als er wolken langs drijven en dat de kust voorbij lijkt te glijden als de boot vaart, betekenen dat ten tijde dat de wolken voorbij drijven, de maan beweegt en ten tijde dat de boot vaart, de kust voorbij glijdt. Dit betekent: het tezamen bewegen van de wolken en de maan, in dezelfde stap, op dezelfde tijd, op dezelfde manier, overstijgt begin en einde en voor en na volledig. Het tezamen bewegen van de kust en de boot, in dezelfde stap, op dezelfde tijd, op dezelfde manier, overstijgt beginnen en beëindigen en de cyclische beweging volledig. Net zo: als we leren over het doen en laten van mensen wordt het ons duidelijk dat menselijk gedrag meer is dan alleen maar dat het begint en dat het eindigt en dat het beginnen en het beëindigen de handelende persoon overstijgt. Denk niet over menselijke handelingen in relatieve termen van beginnen en beëindigen. Net zo is het met het voorbij drijven van een wolk, het bewegen van de maan, het varen van een boot en het voorbijglijden van de kust. Wees niet zo dom om beperkte gedachten te koesteren voortkomend uit een vernauwde visie. Vergeet niet het principe dat het voorbij drijven van een wolk verder gaat dan oost, west, noord en zuid, en dat het bewegen van de maan onafgebroken zowel dag als nacht is, verleden en heden. Het varen van de boot en het voorbijglijden van de kust overstijgen beide de drie werelden van verleden, heden en toekomst en tegelijkertijd kunnen ze gebruik maken van de drie werelden van verleden, heden en toekomst. Daarom: *“Onmiddellijk aankomen in dit moment en je bent verzadigd en niet meer hongerig.”* (dit is een verwijzing naar een uitspraak van zenmeester Reiun Shigon – j.k.)

Maansverduistering 15 juni 2011

Toch denken domme mensen dat de onbeweeglijke maan lijkt te bewegen vanwege het voorbij drijven van de wolken en dat de onbeweeglijke kust voorbij lijkt te glijden vanwege het varen van een boot. Als het is zoals die domme mensen zeggen, hoe kan het dan het onderricht van de Tathagatha zijn? Het fundamentele principe van de Boeddha-Dharma is nooit de beperkte manier van denken van mensen en goden: hoewel ondenkbaar is het zo dat er nog steeds beoefening is bij elke gelegenheid. Je zult toch eens de boot en de kust van elkaar moeten kunnen onderscheiden? Je zult toch eens je blik moeten werpen op de wolken en de maan en ze werkelijk zien?

Wat je goed moet begrijpen is dat het onderricht van de Tathagatha een wolk niet gebruikt als een metafoor voor iets anders, de maan niet gebruikt als een metafoor voor iets anders, een boot niet gebruikt als een metafoor voor iets anders en de kust niet gebruikt als een metafoor voor iets anders. Deze waarheid zouden we in stilte moeten overwegen en ons eigen maken in onze beoefening. Een kleine beweging van de maan is de volle verwerkelijking van de Tathagatha en de volle verwerkelijking van de Tathagatha is de beweging van de maan en dat overstijgt beweging en onbeweeglijkheid, vooruitgang en achteruitgang. Omdat de beweging van de maan nooit een metafoor is, is zijn essentie en verschijningsvorm 'alleen en vol'. Denk eraan dat de gang van de maan – zelfs als het een galop is – begin, midden en eind overstijgt. Daarom heeft de eerste maan een tweede maan. De eerste maan (*zijn essentiële natuur – j.k.*) en de tweede maan (*de verschijningsvorm – j.k.*) zijn daarom beide de maan. De maan is een *prachtig moment voor beoefening*; de maan is een *prachtig moment om te offeren*; de maan is *zijn mouwen schudden en naar de zendo gaan* (dit verwijst naar een beroemde zendialoog tussen zenmeester Baso en zijn leerlingen Seido, Hyakujo en Nansen. Meester Baso vraagt zijn leerlingen terwijl ze samen genieten van het kijken naar de maan: 'Waar gaat het om op precies dit moment?' Dogen citeert de antwoorden van de genoemde leerlingen van Baso – j.k.). Zijn rondheid en hoekigheid overstijgt het wassen en afnemen van de maan, het loslaten en vasthouden, en geeft vrij spel aan je eigen beoefening en aan de vele manen

Wat je goed moet begrijpen is dat het onderricht van de Tathagatha een wolk niet gebruikt als een metafoor voor iets anders, de maan niet gebruikt als een metafoor voor iets anders, een boot niet gebruikt als een metafoor voor iets anders en de kust niet gebruikt als een metafoor voor iets anders.

Shobogenzo Tsuki

Geschreven in de Kannon-dori-kosho-horin-ji tempel op de 6de dag van de eerste maand in het vierde jaar van Ninji. (= 27 januari 1243).

Sramana Dogen

Gekopieerd op de voorlaatste dag van de zomerseshin in het eerste jaar van de Kangen periode (=22 juli 1243)

Ejo